

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות ק"ג

- (א) **ולא אמרן אלא דלית ליה טחינא לרחיא- הק' תוס',** למה צריך לסברא דכאן יכול המשכיר לטחון ולמכור, הרי כיון דהך עובדא מיירי בדלית טחינה לרחיא, א"כ אינו דומה למתני, דהתם ליכא פסידא דבעל אם נותן לה דמי מזונות או מזונות עצמן, אבל השוכר יש לו פסידא אם נותן דמים למשכיר, כיון שאינו מוצא לטחון. ותי' דאה"נ, אין שייך להכריח השוכר לפרוע מכיסו, אבל בלאו האי טעמא דטחון וזבין וכו', ה"י יכול השוכר לבטל השכירות מכאן ולהבא, שלא יהי' צריך ליתן לו שכירות, כיון שיש לו פסידא, וכמו כן יהי' המשכיר יכול לבטל המקח, דרוצה שכר ריחיים שלו, וגם אצלו יש פסידא. אבל כיון שיש סברא דיכול המשכיר לטחון ולמכור, א"כ שוב לית ליה פסידא, שהרי יכול השוכר ליתן לו שכירות שלו ע"י טחינה, ולא יהי' יכול לבטל המקח. **אולם ע' ברא"ש (ה') שחולק על תוס',** וכו' "דדבר פשוט הוא דאפי' לא משכח המשכיר למיטחון ולמיזבון, דהשתא אית ליה פסידא, אפי' לא מצוי משכיר למיהדר ביה בגו זימנא, דשכירות ליומא ממכר הוא, ומי הזיקו לקנות ריחיים ויפסיד השוכר. והואיל ואיכא פסידא לתרויהו, יותר ראוי שיפסיד המשכיר ויתקיים שכירות הריחיים עד זמנו. והא דקאמר טחון וזבין טחון ואותיב, לישנא יתירא נקט לאלומי למלתא, וכו'".
- (ב) **שכך כתב לה ואת תהא יתבת בביתיה- פי' בשטמ"ק בשם רש"י במהדור"ק,** בביתא משמע בשימוש א' תהא משתמשת בחיי ובמותי כל אימת דאת בביתא.
- (ג) **ברכת הבית מרובה- פרש"י,** בנ"א שעוזרין זה את זה משתכרין, ומזל דרביים עדיף. וע' בתוס' בב"ב (קמד: ד"ה ברכת) שהביא פי' דמזל, והק' מהא דפרין בסמוך ליתבו לפי ברכת הבית, ואם מזל הוא, וכי שייך לדעת כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו. והביא מר"ת דאמר דאה"נ, יכולין לידע כמה הוציאו בשנה ראשונה וכמה הוציאו בזו, אולם כ' דאין נראה לר"י, שהרי אין כל השנים שוים במזל א'. והביא מר' חננאל כמש"כ תוס' כאן, דהיינו דנר לא' נר למאה.
- (ד) **הכא משתעבדי לה מחיים- פי' הר"ן (סא: בדפיו),** דהיינו דכבר התחיל זכותה מחיים [ולכא' כונתו הוא דמדור הוי חיוב א', משא"כ חיוב מזונות הוא חיוב חדש בכל יום, ולכן לא שייך לומר דכבר נשתעבד לה חיוב זו מחיים].
- (ה) **וליתב לה לפי ברכת הבית, הי"נ- ע' בר"ן לעיל (ס: בדפיו),** שביאר דמה דנותנין לה לפי ברכת הבית, היינו משום שכך כתב לה, את תהא יתבה בביתא ומתנא מנכסי, ונמצא דאם אינה יושבת שם, יכול לנכות כפי ברכת הבית, משא"כ בחיוב מזונות אחרת, שחייב ליתן מזונות שלם.
- (ו) **ואם הי' פקח, שוכר את מקומו- כ' השטמ"ק בשם תלמיד הרשב"א,** "מכאן שמענו שהמשכיר בית לחבירו, אע"פ שיש לו בה תפיסת יד, קונה לו לשוכר מדין חצירו". אולם ש"י הרמב"ם (שכירות ו', ה') אינו כן, דכ' "שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אע"פ שהיא שכורה ביד אחרים", וכן פסק השו"ע (ח"מ ש"י ג, א'). וכבר השיג הראב"ד שם על דברי הרמב"ם, וצייין להא דשוכר את מקומו. וכ' הש"ך (שם, א'), "י"ל דדעת אחרת מקנה אותו שאני, משא"כ במציאה והפקר" (דהיינו, דרק מציאה והפקר נקנים להמשכיר, אבל היכא שיש דעת אחרת להקנותו לשוכר, שפיר יכול החצר לקנות בשבילו). עוד תי' הש"ך, "שאני התם שהונח בו ה דבר לדעת השוכר, וכיון ששכר המקום, מסתמא לכך שכרו, שכל מה שיונח בו לדעתו יהא כאילו מונח ברשותו הקניו לו, משא"כ במציאה והפקר".
- (ז) **בשעת פטירתו של רבי וכו'- יש לע',** למה הוזכר מעשה זו כאן בסוגיין. וכ' בשטמ"ק בשם הרא"ש בשם הראב"ד, דאידי דאיירי בענין אלמנה, קא מייתי הכא שצוה ר' לבניו שיהגו כבוד באלמנתו. עוד הביא מה דאי בירושלמי דא' מהדברים שצוה לבניו הי' "לא תזוז אלמנתי מביתא", והק' ע"ז הירושלמי דמתני' היא, ותי' דבא רבי לאפוקי שלא לומר דבית הנשיא מיוחד דוקא לנשיא הבא, ולא תהי' יכולה אלמנתו לישאר שם, קמ"ל, ולכן שפיר הובא כאן.
- (ח) **כל מי שמשוי הוה אתי לביתיה- ע' בגליון הש"ס** שהביא מספר חסידים שהי' רבי לובש בגדי חמודות שלו, והי' פוטר הרבים חיובם בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים מן המצוות, כי צדיקים חיים ופוטרים מקידוש. וע' בגליוני הש"ס דצייד דאפשר דלאחר מיתה יש להם מצוות בגדר אינו מצווה ועושה, אבל כ' דא"א לומר כן, דא"כ לא הי' שייך להוציא הרבים ידי חובתם. אלא ע"כ דגם לאחר מיתה הם בני חיובא [ומשמע לפי פי' זה דמה דאמר' דמתים חפשי מן המצוות, היינו שאינם צדיקים, רצ"ע בזה], אבל מ"מ יפה שעה א' בעוה"ז בתשו' ומעש"ט מכל חיי עוה"ב, ומשום דבעוה"ב אין להם שום נסיון בכבישת היצר, וא"כ כיון דלפום צערא אגרא, ואין להם שום צער בעשיית המצוות שלהם, ממילא יפה עשיית המצוות בעוה"ז דוקא. עוד צידד לומר דכל הפטור של מצוות לאחר מיתה הוא רק כשהם בעולם העליון, ומצד דין המקום, דעולם העליון אינו מקום של עשיית מצוות, אבל אם הם יורשים לעוה"ז, שוב שפיר הם חייבים, דהא צדיקים נקראים חיים, וכל ישראל חי שהוא נמצא בעוה"ז מחוייב הוא בעשיית מצוות, וא"כ שפיר הוציאם ידי חובתם.
- (ט) **זו אשת אביך וכו', לרבות את אחיך הגדול- ע' בעץ יוסף** שדייק בשינוי הלשון בין אשת אביו ואחיו הגדול, וכ' דאולי זהו המקור למש"כ הרמב"ם בריש הל' ממרים, דאשת האב ובעל האם מדאורייתא הם, ואחיך הגדול מדברי סופרים, די"ל דלשון "לרבות" משמע אסמכתא בעלמא, משא"כ "זו" משמע דרשה גמורה.
- (י) **הני מילי מחיים- ע' ברמב"ן** בהשגות לספר המצוות (ריש שרש שני, עמ' נ"א בהוצאת פרנקל) שכ' דזה קאי על אחיו הגדול ג"כ, אינו מצווה אלא בחיי אביו ואמו, דזהו חלק של כבוד אביהם לכבוד הגדולים מהם, וכשמת אביו ואמו, שוב אין חיוב לכבוד אחיו הגדול.
- (יא) **חנינא בר חמא ישב בראש- פרש"י,** שיהי' ראש הישיבה. וע' בבאר שבע (הוריות יג: , סוף ד"ה תנו רבנן), דכ' דמשמע בכל מקום דהנשיא הי' ג"כ ראש ישיבה, ולמה הי' חנינא ראש הישיבה כאן. ותי' דאולי ר"ג לא הי' ראוי להיות ראש הישיבה,

- וכמו דחזינן שלא הי' חכם כשמעון אחיו. ומה שלא מינה שמעון להיות ראש הישיבה, כ' הבאר שבע די"ל דמשום יקרא דר"ג הוא.
- (יב) **מכאן ואילך ספרו ביממא- הק' המהרש"א**, א"כ עדיין הוי עדיף ממש, דלאחר שלשים לא ספדוהו כלל, וכאן עכ"פ ספרו לרבי ביממא. ות' דכיון שהוא לא צוה, אלא שהם מעצמם ספדוהו, א"כ בזה אין לחוש אם הוי טפי ממש.
- (יג) **סליק לאיגרא, ונפל לארעא ומית- תמוה**, איך מאבד עצמו לדעת, ואעפ"כ עדיין יש לו חלק לעוה"ב. וע' בשטמ"ק שהביא מירושלמי שהי' כל המעשה של רבי בע"ש, והדליקו נרות בהספידו ושקעה החמה, ואמרו דלמא מחללינן שבתא, אתא בת קול ואמר דכולם מבושרין לחיי עוה"ב, חוץ מההוא כובס. עלה לגג ונפל ומת, יצא בת קול ואמרה דאף אותו כובס יש לו עוה"ב. וביאר השטמ"ק דעכשיו א"ש מה שהרג עצמו, דכיון דחילל שבת, נתן לעצמו מיתת סקילה, ולכך זכה לחיי עוה"ב. וכ' בפתח עינים דמשמע משטמ"ק דמותר להמית עצמו בשביל תשובה, אולם הביא מהיפת תאר שאסר. וע' בגליוני הש"ס שהביא משו"ת מהרי"ו (סי' קי"ד) דכ' דמי שמסר עצמו למיתה כדי שיהי' לו כפרה, ודאי יש לו כפרה [אולם אין ברור שם למה צריך כפרה, דלא הביא הא דחילל שבת, ואולי מהא גופא שלא הי' שם במיתת רבין]. וע"ע ביצב"ץ שכ' דשמא מרוב צערו יצא מדעתו ונפל, ולא שהפיל עצמו בכוונה (ועע"ש בדבריו לגבי מי הי' אותו הכובס).
- (יד) **איבעית אימא, לוי לרי' אפס מיכף הוה כייף לוי-** ביאר המהרש"א, "דאם הי' ר' חנינא מת, הוה כייף לו לילך לישיבתו של ר' אפס, ולא הי' גולה ממקומו, אבל כיון ששניהם חיים, ר' אפס ור' חנינא, משום כבודו של ר"ח דיתבי אבראי לא הוה לוי כייף אפס, ויתבי גבי ר"ח, וכו'".
- (טו) **והא הוה ר' חייא- לכאו' יש להק'**, לכאו' הוה ג"כ ר' אפס, ולמה מנה רבי לר' חנינא לישב בראש הישיבה, אם ר' אפס הי' גדול ממנו. וע' במצפה איתן מש"כ בכל זה, ובתו"ד כ' דר' חנינא הי' באמת גדול בחכמה מר' אפס, אלא שהי' קטן ממנו בשנים, ולכן הי' יכול למחול לו. והיצב"ץ כ' שבאמת רבי הי' רוצה לישב ר' אפס בראש, אלא שלא הי' צריך לומר כן, דידע שאף ר' חנינא יהי' כפוף לר' אפס, אלא שאמר ר' חנינא ישב בראש לאחר ר' אפס, לאפוקי מלוי.
- (טז) **מפני שרובן של צדיקים מיתתן בחולי מעיים-** פי' העץ יוסף דזהו משום שעל הרוב אותן המתים בחולי הזה המה עם שכלם, ולא יתטרפו מכובד החולה.
- (יז) **א"ל ר' חייא, אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל-** פי' המהרש"א בב"מ (פה:), דהמעלה של הא דר' חייא אהא דר' חנינא, היינו משום דר' חנינא הי' רק בכח, דהיינו אם תשתכח מישראל, ור' חייא הי' בפועל, דעשה כל למעשה, ויותר משובח דבר שהוא בפועל מדבר שהוא רק בכח.
- (יח) **דאיתנא כיתנא- פי' המהרש"א בב"מ (פה:),** לפי שרוצה שכל מעשה יהי' לשם תורה ולשם שמים, שלא יהי' משותף עם שום דבר אחר וכוונה אחרת. ואילו הי' קונה הבהמה לעורה, הי' מצד המוכר שיתוף כוונה אחרת.
- (יט) **ומתנינא- פרש"י בב"מ (פה:)** על פה, שיתא סדרי משנה לשיתא ינוקי. וכ' המהרצ"ח שם שזהו משום דאפי' בזמן ר' חייא עדיין לא היו המשניות נכתבין, ומבואר בעירובין דאפי' בזמן אביי עדיין לא היו המשניות בכתב, וכ' דמבואר דעת הסמ"ג בהקדמתו דהן המשנה והן התלמוד לא נכתבו רק בזמן האחרון, לאחר חתימת התלמוד.
- (כ) **לכל חד וחד אמרי לוי אתני סידרך לחברך- ויש לעי'**, למה לא הי' ר' חייא יכול ללמד לכולם ביחד, ולמה היו צריכין כ"א ללמד לחביריו. וע' בספר מדרגת האדם (להסבא מנובוהרדוק, במאמר מזכה את הרבים, פרק ד') שכ' דאם הי' ר' חייא רוצה שיהי' תורה נשאר אצל כלל ישראל, אז הי' צריך לעשות לכולם מחוייבים, דהיינו שכל אחד צריך לקבל עליו האחריות ללמד להרבים. וזה הי' הגדלות של מעשה חייא, שעשה אותם מחונכים בעבודת הרבים כדי להגדיל תורה ולהאדירה. וע"ע במהרש"א בב"מ (פה:) דג"כ מרמז לענין כזה, דכ' "שכ"א נעשה לומר ומלמד, שהוא מעלה העליונה התורה".
- (כא) **סדרי חכמה- פי' העץ יוסף**, דהיינו חכמת האלקית והטבעית, כמעשה מרכבה ומעשה בראשית, וזה הי' רק לראויים להם.